

Yaklaşan Suriye Operasyonu ve Uluslararası Dengeler

Yaklaşan Suriye Operasyonu ve Uluslararası Dengeler

Serhat ERKMEN

Devletlerin ulusal güvenliklerini korumak ve terörle mücadele edebilmek için gerçekleştirdikleri sınır ötesi askeri operasyonlar sadece gerçekleştikleri ülkedeki yerel şartlar ve saha gelişmeleri tarafından belirlenmezler. Herhangi bir sınır ötesi operasyon uluslararası şartlar ve dengeler etrafında şekillenir. Operasyonu gerçekleştirecek olan ülke ister dünyanı en büyük askeri gücü isterse orta büyüklükte bir devlet olsun bu kural değişmez. Türkiye'nin Suriye'de gerçekleştirmesi beklenen yeni terörle mücadele operasyonu da uluslararası dengeler ile yakından ilişkilidir. Bu dengeleri incelemek bize operasyonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilecek tepkileri gösterebileceği kadar; operasyona yönelik tepkilerini örtülü bir biçimde göstermek isteyecek diğer devletlerin olası hal ve hareket tarzlarını anlamak açısından da son derece önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Bu doğrultuda Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde gerçekleştireceği askeri operasyona yönelik çok temel bir önermeyle analizimize başlamak faydalı olabilir. Suriye'de gerçekleştirilecek askeri operasyon ister Tel Rıfat ile sınırlı kalsın ister Menbiç'e veya gerekli görülen diğer bölgelere doğru genişlesin Suriye'deki dengelere her şekilde etki edecektir. Bu önermeyi okuyan bir kimsenin aklına hemen şu soru gelebilir: Ülkenin kuzeyinde küçük bir veya iki kasaba veya ilçeye yönelik bir askeri harekât neden Suriye'de dengeleri büyük çapta etkileyecek potansiyele sahip olabilir? Bu sorunun yanıtı aslında hiç karmaşık değildir. Çünkü, Suriye'deki statüko tarafların birbirini büyük bir hamleyle başvurmaları engellemektedir. Olası bir çatışmanın kontrolsüz ani gelişmeler sonucunda içerik ve biçim değiştirmesi bu statükoyu sarsabilir.

Olası operasyonun taktik ve askeri boyutlarından bir an için sıyrılıp olası sonuçlarına bakabilmek için Suriye'deki genel durumu anlamaya çalışalım. Bu analizin parametrelerini sadece Suriye içindeki gelişmelere bakarak anlayamayız. O nedenle dıştan içe doğru bir analiz ile Suriye'deki mevcut durumu tanımlamak olan biteni anlayabilmek için daha faydalı bir yöntem gibi durmaktadır. Suriye'de mevcut durumu etkileyen dış faktörleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1. *Ukrayna Savaşı'nın Etkisi:*** Rusya ile Atlantik İttifakı arasında Ukrayna topraklarında 5 aya yakın süredir devam eden savaş Suriye'deki dengeleri etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Dünya genelinde stratejik maddelerin fiyatlarından Batı ülkelerindeki ekonomik gelişmelere, NATO'nun yeni savunma konseptinden Uzakdoğu'daki güç dengesine kadar pek çok gelişme üzerinde büyük bir etki yapan Ukrayna'daki savaşın Suriye'deki dengeleri etkilemediği düşünülemez. Basitçe tasvir etmek gerekirse Ukrayna'daki çatışmanın Suriye üzerindeki etkileri şöyle tanımlanabilir:
 - Rusya, Ukrayna'daki savaşa odaklanmak için askeri gücünün bir kısmını Suriye'den çekti ya da en azından Suriye'deki birliklerini lojistik nedenlerle takviye edemedi/rotasyona tabi tutamadı.
 - Ukrayna'daki çatışma Rusya'nın dünya ekonomisi ile arasında büyük bir problem yarattı. Rusya Suriye'deki operasyonun maliyetlerini en azından bir süre için daha aza indirmek amacıyla Suriye'deki askeri faaliyetlerini kısmen kısıtladı.
 - ABD, dikkatini ve kaynaklarını Ukrayna'ya odakladığı için Suriye'de önemli bir girişimden uzak durdu. Ancak, Suriye'de YPG/PYD terör örgütüyle bağında bir değişiklik olmadı. Hatta Rusya'nın zayıflamasıyla Suriye'de merkezi hükümetin güç kaybedebilecek olması ve ülkenin parçalanması ihtimalinin yeniden gündeme gelebilecek olması nedeniyle YPG/PYD ile bağımlı güçlü tutmaya devam etti.
 - ABD ve Rusya'nın Suriye'de yeni bir durum oluşmasından çekindiği için statükonun devamından yana tavır koyduğu dönemde İran Suriye'de etkinliğini artırmak için fırsat buldu.
 - Esad Yönetimi 2022 için uluslararası sisteme geri dönüş planları yaparken; hatta Suriye'nin yeniden imarı için bölge ülkeleri ya da küresel güçlerden finans desteği beklerken bu hedefine ulaşamadı. Tersine dünyadaki genel ekonomik krizden etkilenen Suriye'de Başar Esad Yönetimi daha fazla dış desteğe bağımlı hale geldi. Rusya'dan beklediği desteği göremeyince başta petrol krizini aşmak için İran'a yanaştı.
 - Son olarak Rusya'nın görece zayıflaması, İran'ın her türlü Suriye'nin yanında olacağı mesajı ile birleşince İran, Suriye'de 2018'den beri açmaya çalıştığı delik için uygun ortamı yakaladı. Milis grupların sayısını artırdı, yeni askeri üsler inşa etti ve daha geniş bir alana yayıldı.
- 2. *Ortadoğu'da Genel Denge Değişimi:*** 2020 öncesinde Körfez ülkelerinin abartılı bir İran tehdidi üzerinden Ortadoğu'da oluşturmaya çalıştığı çatışma ortamı yerini İran'ı görünürde ön plana çıkarmayan ancak İran karşıtı cephenin koordineli hareket ettiği bir ortama bıraktı. Obama Dönemi'nde güçlenen ve Trump döneminde abartılı jestler (örneğin silah anlaşmaları) ile uluslararası siyasete yansıyan İran'ın engellenmesi politikası, bugün daha sessiz ve etkin bir yoldan devam ediyor. Körfez Emirlikleri, İsrail ile bağ kurma düşüncesinden ve İran'ı Suriye, Lübnan, Yemen ve hatta Irak gibi ülkelerde yenerek onu zayıflatma düşüncesinden vazgeçmiş değildir. Fakat, İran karşıtı devletlerin hamlelerini medyatik ve sansasyonel silah anlaşmaları veya güç gösterileriyle değil eski tip "ad-hoc" ittifaklarla tesis etme yolunun tercih edildiği görülmektedir. BAE, Suudi Arabistan, İsrail ve Türkiye gibi ülkeler arasındaki yüksek tansiyonlu ilişkilerden geri adım atılıyor. İki sene öncesinde Libya, Suriye ve Irak gibi örneklerde farklı biçimlerde ve açık açık askeri anlamda karşı karşıya gelen

lkeler arasında çatışmacı durum yerini çoktan sknete bıraktı. Türk İsrail ilişkilerinde yeniden konuşma aşamasına geçildi; Türkiye'nin Suudi Arabistan ve BAE ile ekonomik ilişkileri siyasi ilişkilerin çoktan n planına geçmiş durumda; Suudi Arabistan ve diğerk Körfez lkeleri İsrail'e sıcak mesajlar göndermeye devam ediyor. ABD ve Rusya'nın Avrupa'nın doğusunda dolaylı yoldan çatıştığı bir dünyada her iki devletin de çok kısa vadede Ortadoğu'ya doğrudan dönmeyeceğini gören lkeler İran'ın bu fırsattan yararlanarak etki alanını genişletmek için harekete geçmesi nedeniyle İran'ı dengelemek için sessiz ama etkin bir iç birliği sürecine giriştiler. Suudi Arabistan için gereğinden uzun süren Yemen'deki iç savaş, Körfez lkeleri için Irak'ta bir türlü dengelenemeyen şii Arap faktörü, İsrail için İran'ın Irak ve Suriye zerinden Lübnan'a kesintisiz güçlü bir erişim imknı yakalaması; Türkiye için Irak siyasetinde, Lübnan'da, Suriye'de karşısına sürekli çıkan İran faktörü önemli bir konu haline geeldi.

3. ***Ekonomik Kriz:*** Suriye ekonomisi yerle bir olalı yıllar oluyor. Dünyanın herhangi bir zengin ülkesi için bile 10 yıl süren iç savaş devasa ekonomik sorunlara neden olur. Suriye gibi sanayi sonrası yüksek katma değerli ürün üretmeye geçmeyi bıraktın sanayileşmeyi başaramamış, doğal kaynağı çok sınırlı, finansal cazibe merkezi haline gelememiş ve tarımsal üretimle dünya ekonomisinde kendisine önemli bir yer edinmeye yaklaşamamış bir ülke için iç savaşın ekonomik maliyeti ise yıkıcı oldu. İ savaştan önce de Suriye ekonomisi dünyanın hatta Ortadoğu'nun en parlak ekonomileri arasında değildi. Ancak i savaşla birlikte yıkılan ekonomik alt yapı Suriye Yönetimi'ni ekonomik olarak tamamen dışa bağımlı hale getirdi. Bu nedenle dünya ekonomisindeki genel enflasyonist durum Suriye ekonomisine çok büyük fiyat artışları olarak yansdı. Bu duruma bir de ülkenin kuzeydoğusunda bulunan kısıtlı petrol ve doğalgazın denetiminin de Merkezi Hkmetin denetiminden çıkması eklenince Suriye'de ekonomik hayat felce uğradı. Rejimin kontrol ettiği bazı bölgelerde zaman zaman ciddi petrol ve gaz sıkıntısı baş gösteriyor. lke genelinde gıda fiyatlarında ciddi bir artış yaşanıyor. Hkmetin sübvansede ettiği başta ekmek olmak üzere temel gıda maddelerinin bile fiyatları halkın büyük çoğunluğunun karşılayabileceğinin çok ötesine geçmiş durumda. Ancak bu durum sadece Esad Yönetimi'nin kontrolindeki bölgelerde geçerli değil, aynı zamanda İdlib'de, SO'nun ve hatta PYD'nin kontrol ettiği bölgelerde dahi ciddi ekonomik zorluklar yaşanıyor.

Bu üç temel dış faktör ışığında Suriye'de son beş ayda oluşan dengeleri şöyle özetlemek mümkündür:

1. ABD, Rusya ve İran'ın her biri farklı nedenlerle Suriye'deki mevcut durumun devamını istemekte; Suriye'de dengeleri değiştirebilecek bir askeri operasyona sıcak bakmamaktadır.
2. ABD, Ukrayna ile ciddi lde meşgul olduğundan ve Türkiye ile ilişkilerde Türkiye'nin NATO'daki rolü önem kazandığından Türkiye ile Suriye kaynaklı bir kriz yaşamak istememektedir. Ancak, Suriye'nin kuzeydoğusunda uzun sreden beri yatırım yaptığı ve gelecekte Irak ile benzer bir çerçevede bir bölge oluşturmayı planladığı yerel aktörünün etkisiz hale gelmesi ABD'nin stratejik planlarına büyük bir darbe vuracaktır.
3. Rusya, Ukrayna'daki Savaşın etkileri nedeniyle Suriye'ye para, kaynak ve siyasi güç harcamak istememektedir. Bu nedenle önemli değişimlere karşıdır. Ancak, bu süre zarfında İran'ın Rusya'nın çekilmek durumunda kaldığı bölgelere yerleşmesi ve şam'da kendisinin yerini alma çabasından rahatsızdır.
4. Ayrıca, Rusya, İran'ın başta Halep, Hama, Homs, Deir ez Zor ve İsrail sınırında güçlenmesinden endişe duyarken şam'daki etkinliğini yeniden artırma çabasını yakından takip ettiği de söylenebilir.
5. Rusya, bir süredir siyasi hamleler ile PYD ile Rejim'i aynı masaya çekmeye çalışsa da bu girişimlerinden istediği sonucu alamamıştır. Ayrıca, İdlib'te HTş'nin gücünü pekiştirmesini Rejim'in bu bölgeyi uzun vadede kontrol etmesinin önündeki temel engel olarak gördüğünden İdlib'teki gelişmelerden de rahatsızlık duymaktadır.
6. İran, 2018'ten beri yavaş yavaş ancak kesin adımlarla bulduğu her fırsatta Suriye'deki etki sahasını genişletmeye çalışmaktadır. Özellikle 2021 sonlarında başlayan ve Ukrayna Savaşından sonra hızlanan bir biçimde kendi sınırlarından Akdeniz'e kadar uzanan kesintisiz bir lojistik hat ile etki sahası kurma çabasından önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Bunun en önemli parçalarından birisi de uzun vadeli olarak İran'ın Suriye'de şiileştirme faaliyetlerinin ana merkezi haline getirmeye çalıştığı Halep'tir. Halep'in kuzeyi ve batısındaki İran varlığı askeri lojistik açısından değil uzun vadeli siyasi ve sosyolojik hedefleri açısından önemlidir.
7. PKK/YPG - İşİD ile mücadele söylemi çerçevesinde ABD ve Batı kamuoyundan destek almayı sürdürse dahi hala ileri operasyon bölgesi olmanın ötesini geçebilmiş durumda değildir. Ukrayna Savaşı'yla birlikte önemin azalması da bunun önemli bir işaretidir.

Yukarıdaki faktörler birlikte değerlendirildiğinde yaklaşan operasyon öncesi genel siyasi denklem en basit haliyle şöyle tanımlanabilir:

ABD, Rusya ve İran yukarıda grldğu gibi farklı nedenlerle Suriye'deki statükoyu destekler görünmektedir. Hiçbirisini Türkiye'nin askeri operasyonuna destek vermemektedir. Bununla birlikte, Suriye'de en önemli dış aktörler konumundaki bu devletlerin hiçbiri sınırlı bir operasyona büyük bir tepki gösterebilecek durumda değildir. ABD, Ukrayna ve NATO erevesindeki gelişmeler; Rusya, Türkiye'nin Ukrayna Savaşında oynadığı rol, Türkiye'nin Rus ekonomisinin dünyaya açılımdaki nadir çıkış noktalarından birisi olması ve İran'ın fırsatçı yayılmacılığının kendisi için yarattığı endişeler; İran ise olası operasyon sahasında Türkiye'ye karşı askeri ve politik zayıflığı nedeniyle Türkiye'nin olası operasyonuna karşı çıkmaktadırlar. Ancak, saha gelişmeleri ve tarafların pozisyonlarına bakıldığında Türkiye'nin operasyonu Fırat'ın batısında belli bir coğrafı alan ile sınırlı kaldığı lde bu aktörlerin tepkilerinin ancak söylemsel bazda olacağı sahada sonuç getirebilecek bir karşılığı olmayacağı söylenebilir. Buna karşılık İran'ın etki alanını sınırlandırma anlamına geldiği için sınırlı bir askeri operasyona Körfez lkeleri ve İsrail'in karşı çıkmadığı hatta örtük bir desteği olduğu da söylenebilir.

Tüm bu faktörler ışığında bir askeri operasyon gerçekleşirse söz konusu ülkelerin tamamen tepkisiz kalacağı söylenemez. Bu doğrultuda;

- İran'ın batı Halep ile Nubbl ve Zehra başta olmak üzere kuzey Halep'in farklı noktalarına yerleştirmiş olduğu ve çeşitli milis grupları aracılığıyla operasyon sürecinde sahada PKK/YPG ile birlikte çatışmaya dahil olması; ayrıca Suriye Ordusu'nun 4. Tümeni (İran'ın açık etkisi altındaki Suriye Ordu birliği)'ni de sahayı sürmeye alışması,

- Rusya'nın İdlib kartını sahaya sürerek hareketin belli bir sınırnı ötesine geçmemesi için ekonomik ve diplomatik manevra yapması ve ayrıca sürecin beklediği ölülerin dışına çıkması için zaman zaman Suriye Milli Ordusu'na yönelik taciz vuruşları gerçekleştirmesi,

- ABD'nin başlangıçta izlemede kalması, ancak operasyon sahasının Menbiç'i kaplaması halinde YPG'nin çatışmaları yayma ve tırmandırma stratejisine göz yumması,

- YPG/PKK'nın ise çatışma sahası olarak daha çok Fırat Kalkanı ve Barış Pınarı bölgesi ile Türkiye sınırına odaklı bir tırmandırma stratejisi izlemesi ve böylece Türkiye'yi bu bölgelerde de operasyon yapmaya çekmek suretiyle ABD-Türkiye gerginliğini artırması beklenebilir.

Serhat ERKMEN